

## ጋምቤላ ለምን ?

ሄዋን አበቅየለሽ ተረፈ

July 28, 2017

አለምቼ አማራ ሲፀዳበት ስለከረመው የባሮ ወንዝ አካባቢ ጥቂት እየፍኩ ነው።

የሀወሃት መንግስት የኢትዮጵያን ጠቃሚ ሰው ሰራሽና ተፈጥሯዊ ሃብት ሁሉ እየጠበጠ ትግራይን በመገንባት ዘመቻ ከተጠመደ 27 ዓመት እንደሞላው ይታወቃል። ከነዚህ ለዘርፊያ ከተከለሉ የሃገራችን አካባቢዎች አንዱ በምዕራብ ደቡብ የሚገኘው (አሁን ጋምቤላ ክልል የሚባለው) የብዙ እምቅ ሃብት ባለቤት የባሮ ወንዝ አካባቢ ነው።

በመሰረቱ ጋምቤላ የሚባል ህዝብ የለም አልነበረም። እንደዚህ ዓይነት ክልልም በታሪክ አይታወቅም። ጋምቤላ የምትባል ትንሽ ከተማ ግን በባሮ ወንዝ ዳርቻ ነበረች።



በባሮና በአኩባ ወንዞች መካከል የተለያዩ ብሄረሰቦች ይኖራሉ። ከነዚህ ትልቁ ቁጥር ንዋር ሲሆን ቀጥሎ አኝዋክ፣ በሶስተኝነት አማራ፣ ከዝያም ካፊች፣ ኦሮሞ እያለ ይቀጥላል።

ሀወሃት ቤተመንግስት ሲገባ በባሮና አኩባ መካከል ያለው ህዝብ 200 ሺ አካባቢ ሲሆን ከዚህ ውስጥ ወደ 17% (35,000) የሚሆነው አማራ ነበር። አሁን በክልሉ ያለው ህዝብ ከ 400 ሺ በላይ ሲሆን በጥርስጉጭ ስሌት ስንሄድ የአማራው ቁጥር ወደ 70 ሺ መድረስ ነበረበት። ነገር ግን አማራው የሚገደለው ተገሎ፣ የሚሰደደው ተሰዶ፣ የተረፈው በፍርሃትና በባይተዋርነት ወደመሃል አገር ገብቶ ስላለቀ በአሁን ሰዓት በክልሉ የሚገኘው አማራ ወደ 35 ሺ ብቻ ቀርቷል።

ሌሎቹ በክልሉ ያሉ ብሄረሰቦች ተፈጥሯዊ ሂደታቸውን ጠብቀው ሲያድጉ የአማራ ባለበት ይረግጣል። ይህም የሆነበት በሞት፣ በስደት፣ በመፈናቀል፣ በመሸሽና በመሳሰሉት ምክንያቶች አማራን የማፅዳት ዘመቻ ለአንድ ትውልድ ያህል ስለተከናወነ ነው። በየትኛውም ዓለም ያለ ህዝብ ቁጥር በየዓመቱ እየጨመረ ይሄዳል በእልቂት ላይ ካለው አማራ በቀር።

የጋምቤላ ክልል የአኝዋክ፣ የኑዌርና የመዠንገር ተብሎ በ 3 አስተዳደራዊ ዞኖች የተከፈለ ነው። መዠንገር የሚባለው ብሄረሰብ ከክልሉ 4% ብቻ ቁጥር ያለው ሲሆን ከአማራ፣ ከከፊች፣ ከአሮሞ ቀጥሎ ነው በቁጥር የሚቀርበው። ለነዚህ ሶስት ብሄረሰቦች ዞን አልተሰጠም። ነገር ግን ለመዠንገር ተብሎ የተከለለው ዞን ትግሬዎች ለራሳቸው ባለሀብት ተከፋፍለው የቀረውን ለህንድ፣ ቻይናና አረብ አከፋፍለው የቸበቸቡት መሬት ነው። ስሙ መዠንገር ይባል እንጂ ባለቤቱ አድዋ ነው።

እንደ መዠንገር ሁሉ የአኝዋክ ዞንም በከፊል ተከፋፍለውታል በተለይ ጫካውና ክፍት የነበረው ቦታ በሙሉ ሃገስ እርሻ፣ ስብሃት ማቀነባበሪያ፣ አድያም ጣውላ፣ ብርሃነ ጥጥ... በመሳሰሉ ትላልቅ ማስታወቂያዎች የተሞላ ነው። ቀጥለው ህዝብ የሰፈረበትን ቦታ እያፈናቀሉ ሊወርሱት ሲሉ የአኝዋክ ህዝብ ርስቴን አለቅም በማለቱ ብዙ እልቂት ተፈፅሞበታል። በዛ ሂደት በሺ የሚቆጠሩ አኝዋኮች ተገለው ስፍራቸው የትግሬ እርሻ ሆኗል።

የባሮ ወንዝ አካባቢ በህዝቡ ቁጥር አናሳነት፣ በብሄረሰብ ስብጥርም ሆነ በቦታ አቀማመጥ ከተቀረው የደቡብ ክልል ጋር ቢጠቃለል የተሻለ እንደሚሆን ግልፅ ነው። ነገር ግን ህወሃት ይህ እንዲሆን ያልፈለገችበት ምክንያት ሰፊ መሬትና ጥቂት ህዝብ ያለበት ስለሆነ፣ ያካባቢውም ነዋሪ በአብዛኛው ያልተማረና በመንግስት አስተዳደር ጉልህ ተሳትፎ የሌለው ስለሆነ ሃብቱን ያለተጠያቂነት ለመመዘበር እንዲመች ብቻ ነው። ከዛ ውጭ ጋምቤላ የሚባል ህዝብ የለም አልነበረም።

ዛሬ ታዋቂ እንጂ አዋቂ ያልሆኑ ዘፋኞቻችን አማራ የሚለውን ታላቅ ስም ለመጥራት ሲከብዳቸው ጋምቤላ ቤኒሻንጉል እያሉ የህዝብ ስም መሰረታቸው ሲዘፍኑ ስንሰማ መሃይምነታቸውን ተረድተን እንለፋቸው።

በቀደመው ጊዜ ከ 100 ዓመት በፊት ሁሉ የባሮን ወንዝ በመከተል በጀልባ በመጓጓዣ ከምዕራብ ኢትዮጵያ በሱዳንና ግብፅ አልፎ ወደ እንጊሊዝ የሚደረግ የጥሬ ሃብት ንግድ ነበር። ከዚህ ጋር ተያይዞ እንጊሊዝ የአካባቢውን ጠቀሜታ ስለተረዳች ቦታውን ከሱዳን ጋር ጠቅልላ የራሷ ቅኝ ግዛት ለማድረግ ሞከራለች። (እንጊሊዝ በዛ ጊዜና ሱዳንና ግብፅን ትገዛ ነበር)።

ታላቁ መሪ አፄ ሚኒሊክ የእንጊሊዝን እቅድ ከተረዱ በኋላ ይህ አካባቢ የኢትዮጵያ ሆኖ እንዲቀር ብዙ ታግለዋል። በዚህም በዲፕሎማሳዊ ጥበባቸው “የባሮ ወንዝ አካባቢ የኢትዮጵያ ክልል ይሆናል፣ ንግዳችሁን ግን እንደልባችሁ እየገባችሁ መነገድ ትችላላችሁ፣ በዚህ ሁለታችንም እንጠቀማለን” ብለው ኢንጊሊዝን በማግባባት የባሮን ወንዝ ወደብ ስለፈቀዱላቸው የወደቡ አካባቢን እንቅስቃሴ ተከትሎ የጋምቤላ ከተማ ተመስርታለች። ያንን ተከትሎ ከሱዳን ካርቱም ጋምቤላ ከተማ የሚያደርስ የባቡር መንገድም ተዘርግቶ ነበር።

በሃይለስላሴ ጊዜ የቅኝ ግዛት ጉዳይ እየተዳከመ ሲሄድ ሃይለስላሴ በተገኘው አጋጣሚ ሁሉ የእንጊሊዝን ጥቅምና ስልጣን እየቀነሱ ቆይተው በስተመጨረሻ ሙሉ በሙሉ የኢትዮጵያ ብቻ አድረገውት ቀሩ። በውነቱ ሃይለስላሴ በዚህ በኩል ከፍተኛ ሚና ተጫውተዋል። ደርግ ደሞ እንድያውም ከሱዳን ጋር የሚደረገውን የንግድ መስመር ዘግቶ አጥሩንም አጥብቆ ቁጭ አለ።

ይህን የባሮ አካባቢ ኢትዮጵያውያን መሪዎች ከ 60 ዓመት በላይ በጨረሰ ሂደት ከቅኝ ገዥዎች ተናጥቀው ያስቀሩልን የኢትዮጵያውያን ሃብት ነው። ስለዚህም ነው መሬቱ የማንም ሳይሆን የኛ ነው የምንለው።

ወያኔ ግን የኢትዮጵያዊነት ስሜት ስለሌለው እንደገባ ገና በረሃ እያለ በቀረፀው መሰረት የአንዲትን ትንሽ ከተማ ስም በመውሰድ ሰፊውንና ለሙን መሬት ጋምቤላ ክልል ብሎ ከከለለ በኋላ ልክ አካባቢው የባዕድ ቦታ፣ የኢትዮጵያውያን ሃብት ያልሆነ፣ በሚኒሊክ የተገዛ በማስመሰል የማግለል ዘመቻ ከፈተበት። ከዝያ በፍርፋሪ የተገዙ ጥቂት ኑዌሮችን ከፊት በማስቀመጥ ከጀርባ የአድዋን የሞግዚት አስተዳደር በማስቀመጥ ቦታውን ከአማራና ከአሮሞ አፀዱት። ቀጥሎም ለማሌዥያ ኩባንያ ኮንትራት ሰቶ ነዳጅ እንዲፈልጉበት ሰጣቸው። ያ አልሆነ ሲል ያገሬውን ሰው እያፈናቀለ ቻይናና ህንድን አምጥቶ ለሙን መሬት በዶላር ቸበቸበው።

እነዚህ የውጭ ነጋዴዎች ጥቂት ብር ይዘው ይመጣሉ፤ ያመጡትን ብር ለህወሃት ባለስልጣናት በጀርባ ያቀብላሉ ከዛ ለእርሻው የሚያስፈልገውን ገንዘብ የኢትዮጵያውያንን ሃብት ከልማት ባንክ በትዕዛዝ በመቀበል ይነግዱበታል። በዛ ሁኔታ የተመረተው ሩዝና ጥጥ ወደ ውጭ አገር ተጭኖ ሲጓዝ የለሟ ምድር ባለቤቶች ግን 10 ሚሊዮን ህዝቦች በረሃብ እየተገረፉ በውጭ ሃገር ስንዴ እርዳታ ህይወታቸውን እያስቀጠሉ ይገኛሉ።

የባሮ አካባቢ መሬት የተቸበቸበበትን ብር የወያኔ ባለስልጣናት ልጆች በአሜሪካ ሃሺቭ እየጠጡበት ይገኛሉ። ትልልቆቹ ደሞ ለአስር ትውልድ ተበልቶ የማያልቅ ሃብት አካብተው ፎቅና ንግድ ገዝተውበታል። ዛሬ በመላው ዓለም ሃብታም አገሮች ብትሄዱ በትግሬዎች የተያዘው ቤትና ንግድ ቤት ስፍር ቁጥር የለውም።

በነገራችን ላይ በትግራይ አገዛዝ ዘመን በጋምቤላ ክልል ምንም አይነት የመሰረተ ልማት ወይም ሌላ ልማት አልተደረገም። ማንኛውንም የክልሉ ነዋሪ ብትጠይቁ በቀጥታ ለኛ የሚሻለን ደርግ ነበር ይሏችኋል።

በባሮና አካባቢዋ የሚገኙ ትምህርት ቤቶች፣ መንገዶች፣ የጤና ማዕከሎች፣ ሌሎችም በሃይለስላሴና ደርግ ዘመን የተገነቡ ናቸው። በህወሃት ዘመን ያገኙት ነገር ቢኖር መፈናቀልና የባይ ተመልካች መሆን ብቻ ነው።

ከዚህም በተጨማሪ የፀብ መልዕክተኛ የሆነችው ህወሃት እያፋጀቻቸው አንዱ ብሄረሰብ ከሌላው እርስ በርሳቸው እየዋጉ ነው የሚኖሩት። አኝዋክና ኑዌር፣ አኝዋክና አማራ፣ ኑዌርና አሮሞ... እየተባለ እርስ በርሱ በመሬት ሲጣላ አጣይቱ ትግራይ ገብታ ጋጥ አርጋ እየጋጠቻቸው ነው።

ቀደምት የአማራ ነገስታት ከአውሮፓውያን ተናጥቀው ያስቀሩትን መሬት፣ አባቶቻችን ከጣልያን ጋር በአርበኝነት የተጋደሉበትን ግዛት እኛ ልጆቻቸው ልንፈናቀልበት ይገባል ? እኛ የተፈናቀልንበትን መሬትስ ትግሬና አረብ ተከፋፍሎ ሊበላው ይገባል ? የኛ አጎቶች ኩርማን መሬት አርሰው ልጆቻቸውን ሲያሳድጉ “ደገኞች ይውጡ” እየተባሉ ተፈናቅለው የትግራይ ባለሃብቶች ተስፋፍተው በሺ ሄክታር እርሻ ይዘው ያውም በራሳችን ገንዘብ የሚነግዱበት አካሄድ ሊቀጥል አይገባም።

ለማጠቃለል፡- በክፍል አንድ እንዳልኩት ጋምቤላ የሚባል ህዝብም ሆነ ክልል በታሪክ አልነበረም የለም። እነሱ በቴሌቪዥንና ሬዲዮ 24 ሰዓት የሐሰት ፕሮፖጋንዳ ስለሚበትኑ እውነት ነው ማለት አይደለም። የባሮ አካባቢ ለም መሬት ትግራይ አማራን አፅድታ በቀጥታ ቅኝ የገዛችው የሃገራችን ክፍል ነው፤ ቀድሞ የሞትንለት ዛሬ የሞትንበት ግዛታችን መሆኑን አማሮች በሙሉ ማወቅ አለብን እላለሁ። ክበሩልኝ!